

Новітні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка (м. Кіровоград)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Реалізація основних завдань професійної діяльності, визначених у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. та інших нормативних документах, вимагає від учителя здатності до творчої організації навчально-виховного процесу, здійснення дослідження педагогічного процесу з метою розробки та впровадження авторських методик і технологій навчання й виховання, вільно володіти методологією педагогіки, опанувати нові технології та інформаційні системи, узагальнювати передовий досвід, критично оцінювати результати власної роботи, творчо працювати в напрямі професійного самовдосконалення [5, 106].

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблема підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності – одна з найважливіших у педагогічній науці, про що свідчать численні та різноаспектні дослідження О. А. Абдуліної, О. А. Дубасенка, І. А. Зязюної, Л. В. Кондрашової, В. О. Кравцова, Н. В. Кузьміної, О. Г. Мороза, В. О. Сластьоніна, В. В. Радула, А. І. Щербакова й ін. Професійну підготовку фахівців у галузі фізичної культури досліджували Г. Д. Бабушкін, В. М. Видрін, В. Г. Григоренко, М. В. Кричфалуший, Г. В. Ложкін, В. І. Маслов, В. І. Наумчук, Т. Г. Овчаренко, О. В. Петулін, Б. В. Сермеев, С. Г. Собко, О. А. Стасенко, С. М. Філь, А. В. Цьось, Б. М. Шиян, Ю. М. Шкретій та ін.

На думку науковців, одним із напрямів, у якому має розвиватися педагогічна наука, є підготовка фахівців, котрі можуть здійснювати діяльність у полікультурному середовищі. Інтерес до цієї проблеми зумовлений розширенням міжнародного співробітництва, посиленням боротьби меншин за свої громадянські, освітні й інші права в державах із багатокультурним складом, до яких належить і Україна.

Концепцію освіти XXI ст., за прогнозами вчених, визначить полікультурність, в обґрунтування та проектування основ якої покладені фундаментальність, багатоаспектність та функціональне призначення культури. Це зумовлює необхідність побудови засобами культури й науки концепції нової освіти, головними орієнтирами якої мають виступати гуманістичні принципи духовної культури, свободи, національні та загальнолюдські цінності.

Полікультурний підхід покликаний допомогти особистості абстрагуватися від своїх конкретних фізичних характеристик, здібностей, мовних відмінностей і сприяти формуванню бажання пізнавати і поважати різноманітність культур на рівні предметів, явищ, особливостей регіонів, країни та світу в цілому.

У сучасних соціокультурних умовах полікультурність є важливим складником професійної підготовки, однією з актуальних проблем, що постала сьогодні перед сучасною педагогічною теорією й практикою. Важливість проблеми зумовлена протиріччям між педагогічною наукою та практикою, що й визначило кризу в діяльності вчителів. Кожна особистість має бути готовою до співіснування в умовах культурного, етнічного, релігійного розмаїття. Здійснити таку підготовку покликана система освіти, котра, зі свого боку, потребує висококваліфікованих педагогів із новим світоглядом, які володіють сучасними розвивальними технологіями, готовими до інноваційної діяльності, до постійного педагогічного пошуку, завдяки якому стає можливим творчий навчально-виховний процес у школі [1, 2].

Вивчення педагогічної літератури з досліджуваної проблеми показує, що аспект полікультурності й полікультурної міжособистісної взаємодії в підготовці майбутнього вчителя фізичної культури розглянутий недостатньо. Практично поза увагою дослідників залишилося питання формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущеннях, що ефективність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища покращиться завдяки таким педагогічним умовам: створення іншомовного середовища як підґрунтя підго-

товки майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності з учнями загальноосвітньої школи; упровадження в практику підготовки майбутніх учителів фізичної культури методів активізації їхньої пізнавальної діяльності через застосування сучасних підходів до організації навчального процесу та розроблення полікультурної системи підготовки вчителя; налагодження тісної взаємодії всіх учасників педагогічного процесу, спрямованого на стимулювання творчої активності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища.

Завдання дослідження:

1) проаналізувати стан проблеми дослідження в теорії й практиці вищих педагогічних навчальних закладів України та загальноосвітніх шкіл;

2) виявити ефективні форми, методи й засоби навчальної роботи з фізичної культури з учнями в умовах полікультурного середовища;

3) обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища й експериментально перевірити їх ефективність.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Полікультурна педагогіка привертає увагу широких верств громадськості, тому що є адекватною педагогічною реакцією на такі гострі проблеми, як міжособистісні, міжгрупові та міжетнічні конфлікти, різні дискримінаційні явища, класові, політичні й релігійні суперечності в сучасному світі. Розвиток цього напрямку сучасної педагогічної науки й освітньої практики обумовлений самою суттю процесів демократизації та гуманізації соціального життя, прагненням створити суспільство, у якому культивуються поважне ставлення до особистості, захист гідності й прав кожної людини. Полікультурна педагогіка походить із того, що освіта та виховання повинні включати безліч типів, моделей і ціннісних педагогічних орієнтацій, які адекватні світогляду й запитам різних етнокультурних груп населення. Тому таке виховання є потужним інструментом створення демократичного й гуманного соціального клімату, гармонізації відносин різних культур у руках вчителя, що усвідомлює та приймає ідеї полікультуралізму [2, 106].

Мета ж реалізації полікультурної освіти – навчання студентів толерантного ставлення до множини цінностей, які існують у світі й відрізняються від їхніх власних. При цьому треба будувати педагогічну діяльність таким чином, щоб учням було зрозуміло: до будь-яких цінностей, які походять із традицій народу, треба ставитися уважно й бережливо, оскільки в них уміщено досвід і мудрість цілого народу [4, 23].

Стратегічні цілі педагогічної освіти мають бути представлені таким чином:

– розвиток конкурентоспроможної, творчої особистості-інтелігента в контексті служіння собі та полікультурному суспільству;

– включення студента до соціально-ціннісної педагогічної діяльності, що дає змогу набути професійного досвіду міжкультурної взаємодії на рівні вищих навчальних закладів;

– розвиток розумових здібностей, доведення їх до рівня узагальнень, розвиток ментальності суспільства;

– створення умов для інтенсивного протікання всіх процесів “самостійності”: самовизначення, самореалізації, самоствердження, самоаналізу, самокорекції та ін.

Отже, перед педагогічною освітою з позиції її полікультурного компонента ставиться триєдине завдання:

– забезпечення історичної наступності поколінь, збереження, поширення й розвиток національної культури, виховання бережливого ставлення до історичної та культурної спадщини народів;

– виховання патріотів, громадян правової, демократичної держави, здатних до соціалізації в умовах громадянського суспільства, наділених високим рівнем моральності, національною й конфесійною толерантністю, шанобливим ставленням до мови, традицій, культури інших народів світу;

– формування культури миру та міжособистісних стосунків.

Розглядаючи цінності як основні освітні цілі, потрібно враховувати сучасну соціокультурну ситуацію, зумовлену економічною й духовною кризою, які виражаються таким чином:

– гіпертрофоване уявлення щодо ролі й значення грошей, фетишизм, орієнтація на особистісне матеріальне благополуччя за будь-яку ціну;

– недооцінка, а почасти й зневажливе ставлення до національно-культурних цінностей, сліпе, часто бездумне поклоніння перед зарубіжними зразками культури;

– недооцінка доброти, совісті, милосердя та інших моральних якостей;

– на основі вивчення й аналізу цієї проблеми визначено зміст головних блоків цінностей, які відіграють важливу роль у становленні майбутнього вчителя [3].

Проведений нами аналіз психолого-педагогічної літератури дає підставу стверджувати, що не існує єдиного погляду на розуміння професійної підготовки. Проте деякі вчені наголошують на тому, що такі характеристики недостатньо увиразнюють специфіку професійної підготовки вчителя й вважають доцільним розглядати її як систему організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості знань, умінь, навичок і професійної готовності до певної діяльності.

На нашу думку, підготовка вчителя фізичної культури до навчальної роботи в умовах полікультурного середовища вирізняється особливими компонентами, пов'язаними з його професійною діяльністю. Він повинен бути спеціалістом не лише в галузі методики викладання фізичної культури, а й досліджувати та вивчати культуру однієї чи декількох зарубіжних країн, народи яких розмовляють іноземною мовою. Протягом усього навчального процесу викладач повинен виконувати функцію носія вітчизняної та зарубіжної культур, показувати різноманітні аспекти культур інших країн, сприяти їх розумінню й осмисленню, долучати студентів до процесів пізнання традицій та звичаїв.

Сучасна педагогічна наука користується великою кількістю розроблених і впроваджених освітніх моделей, за якими проектується освітні технології. Експериментальна методика була орієнтована на підвищення рівня фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах полікультурного середовища, стимуляцію пізнавальної активності завдяки включенню в навчальний процес інноваційних підходів – використання елементів іноземної мови й опори на професійні якості та мотивацію суб'єктів до навчання.

Методика проведення занять в експериментальній групі полягала в застосуванні засобів іноземної мови в процесі вивчення фахових дисциплін, практичної підготовки: теорії й методики викладання гімнастики, спортивних ігор, легкої атлетики, рухливих ігор і забав, ритміки та хореографії тощо.

Дослідження результатів використання в навчальній діяльності технології творчого співробітництва експериментатора й піддослідного здійснювалося методом констатувальних зрізів. Його метою було виявлення особистісної значущості формування професійної підготовки для студентів факультету фізичного виховання в процесі набуття професійної освіти та з'ясування задоволеності її рівнем. Кількісні дані ми отримали через підрахунок результатів відповідного опитування студентів експериментальної та контрольної груп Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Після впровадження розробленої нами методики проведення навчальних занять із засобами іноземної мови в експериментальній групі, показники успішності покращилися на 14,4 %, а в контрольній – на 3 %. У цілому після формуального експерименту процент успішності, відповідно, склав 88,7 %, а якісний показник – 62,3 %. У контрольній групі значних зрушень не визначено. Так, процент успішності – 86,1 %, а якості – 50,95 %. Отже, різниця якості навчання з циклу фахових дисциплін в експериментальній групі покращилась, порівняно з контрольною, на 11,35 %.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Зрушення в професійній підготовці студентів експериментальної групи, які були спричинені кардинальними напрямками дослідницько-експериментальної роботи, є показниками об'єктивної й суб'єктивної ефективності впровадження розробленої технології творчого співробітництва з елементами іноземної мови як засобу формування професійної готовності майбутнього вчителя фізичної культури до навчальної роботи в полікультурному середовищі.

Отже, формування професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до навчальної роботи в умовах полікультурного середовища буде результативним за дотримання таких педагогічних умов: розвитку творчої мотивації; створення емоційно-позитивної атмосфери; використання різнобічного впливу фізичної культури на особистість; забезпечення зразків креативної поведінки; організації колективної творчої діяльності.

Список використаної літератури

6. Болгаріна В. Культура і полікультурна освіта / В. Болгаріна, І. Лощенова // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С. 2–6.
7. Воротняк Л. І. Особливості формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах / Л. І. Воротняк // Вісн. Житомир. держ. ун-ту. Серія : Педагогічні науки. – 2008. – № 39. – С. 105–109.

8. Гончаренко Л. А. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи : навч. посіб. для студ. / Л. А. Гончаренко, В. В. Кузьменко. – Херсон : РПО, 2006. – 92 с.
9. Куц О. С. Нові технології та моделювання підготовки вчителів фізичної культури / О. С. Куц, І. А. Липчак // Молода спортивна наука України : зб. наук. ст.– Львів : ЛДДФК, 2002. – Вип. 6. – Т. 2. – С. 22–45.
10. Радул В. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя : навч. посіб. / В. В. Радул, В. О. Кравцов, М. В. Михайличенко. – Кіровоград : РВВ КДПУ, 2006. – 216 с.
11. Шевченко І. Л. Формування професійної культури майбутнього вчителя музики в поза навчальній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Шевченко І. Л. ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка – Кіровоград, 2007. – 230 с.

Анотації

Актуальною проблемою сьогодення є професійна підготовка майбутніх учителів, здатних до творчої організації навчально-виховного процесу, спроможних здійснювати дослідження педагогічного процесу з метою розробки та впровадження авторських методик і технологій навчання й виховання. У сучасних соціокультурних умовах полікультурність є важливим складником професійної підготовки, однією з актуальних проблем, що постала сьогодні перед сучасною педагогічною теорією та практикою. Експериментальна методика формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища була орієнтована на підвищення рівня фахової, практичної підготовки, стимуляцію пізнавальної активності через включення в навчальний процес інноваційних підходів використання засобів іноземної мови. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури буде результативною за дотримання таких педагогічних умов: розвитку творчої мотивації, використання різнобічного впливу фізичної культури на особистість, організації колективної творчої діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, полікультурне середовище, учитель, фізична культура, мотивація, особистість, діяльність.

Анастасія Шевченко. Новые подходы к профессиональной подготовке будущего учителя физической культуры. *Актуальной проблемой современности является профессиональная подготовка будущих учителей, способных к творческой организации учебно-воспитательного процесса, способных проводить исследования педагогического процесса с целью разработки и внедрение авторских методик и технологий обучения и воспитания. В современных социокультурных условиях поликультурность является важной составляющей профессиональной подготовки, одной из актуальных проблем, стоящей сегодня перед современной педагогической теорией и практикой. Экспериментальная методика формирования готовности будущих учителей физической культуры к профессиональной деятельности в условиях поликультурной среды была ориентирована на повышение уровня профессиональной, практической подготовки, стимуляцию познавательной активности за счет включения в учебный процесс инновационных подходов использования средств иностранного языка. Профессиональная подготовка будущего учителя физической культуры будет результативной при соблюдении следующих педагогических условий: развития творческой мотивации, использования разностороннего влияния физической культуры на личность, организации коллективной творческой деятельности.*

Ключевые слова: профессиональная подготовка, поликультурная среда, учитель, физическая культура, мотивация, личность, деятельность.

Anastasiya Shevchenko. New Approaches to the Training of the Future Teachers of Physical Culture. *The training of future teachers capable of creative educational process, able to research the pedagogical process in order to develop and implement unique procedures and technology training and education, has been a relevant problem. In modern social and cultural conditions, multiculturalism is an important component of training, one of the pressing problems we face in modern pedagogical theory and practice. Experimental methods of formation of future teachers of physical training for professional work in the multicultural environment focused on improving professional, practical training, stimulation of cognitive activity in order to include innovative use of language in the educational process. Training future teachers of physical training will be effective if the following conditions of teaching are met: the development of creative motivation, the use of versatile effects of physical training on the personality, organization of collective creativity.*

Key words: professional training, multicultural environment, teacher, physical culture, motivation, personality, activity.